

REPUBLIKA SLOVENIJA

DRŽAVNI ZBOR

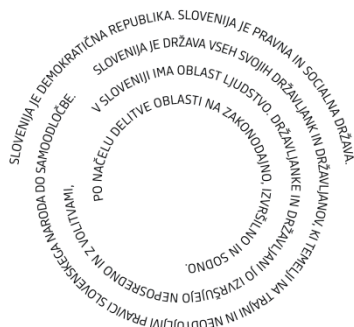
Raziskovalno-dokumentacijski sektor

Vpis v srednje šole

Primerjalni pregled (PP)

Avtorja: dr. Katarina Žagar

mag. Andrej Eror

Št. naročila: 31/2020

Datum in kraj: Ljubljana, 25. 9. 2020

Kontakt:

Raziskovalno-dokumentacijski sektor:

mag. Tatjana Krašovec, vodja, tatjana.krasovec@dz-rs.si

Raziskovalni oddelek:

mag. Igor Zobavnik, vodja, igor.zobavnik@dz-rs.si

Gradivo ne predstavlja uradnega mnenja Državnega zbora!

I UVOD

Srednješolsko izobraževanje je zelo pomembno, saj je to prvi korak mladih k izbiri poklicne poti. Dijaki z njim pridobijo ustrezno znanje in izkušnje za vstop na trg dela ali pa za nadaljnje izobraževanje na univerzitetnih študijskih programih ali študijskih programih višjega in visokega strokovnega izobraževanja (Gov.si (a), spletna stran).

Šolski sistem v Sloveniji lahko sicer strnemo v tri sklope izobraževanja:

- primarno izobraževanje, ki ga izvajajo javni in zasebni vrtci, osnovne šole, osnovne šole s prilagojenim programom, glasbene šole ter zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami;
- sekundarno, ki ga izvajajo gimnazije¹ in srednje šole; deli se na splošno, poklicno tehnično ter srednje strokovno in tehniško izobraževanje;
- terciarno izobraževanje, ki ga izvajajo javne in zasebne ustanove. Sestavljeno je iz višješolskega strokovnega izobraževanja, ki ga izvajajo višje strokovne šole, in visokošolskega izobraževanja, ki ga izvajajo fakultete, akademije in samostojni visokošolski zavodi (Gov.si (b), spletna stran).

V raziskovalni nalogi se ukvarjamo s t. i. sekundarnim izobraževanjem, ki ga izvajajo gimnazije in srednje šole.

Osredotočili smo se na prikaz naslednjih vidikov:

- ureditev vpisa v srednje šole od leta 1990 naprej,
- trenutno veljavna ureditev vpisa v srednje šole,
- ureditev vpisa v srednje šole v nekaterih drugih državah,
- nekateri predlogi in pobude za spremembe na tem področju,
- pravni predpisi (zakonski in podzakonski akti), ki urejajo vpis v srednje šole.²

Podatke smo poiskali predvsem v pretekli in aktualni zakonodaji ter na relevantnih spletnih straneh.

II VPIS V SREDNJE ŠOLE V PRETEKLOSTI

V času t. i. usmerjenega izobraževanja, ki ga je urejal Zakon o usmerjenem izobraževanju (Ur. l. SRS 11/1980, 6/1983, 25/1989, 35/1989 – ZUI, 12/1996-ZG-im), so bile gimnazije ukinjene. Prva generacija se je v usmerjeno izobraževanje vključila v šolskem letu 1981/82, zadnja pa v začetku 90.-ih let. »Zaton usmerjenega izobraževanja se je glede gimnazij formalno končal s sklepom Strokovnega sveta za vzgojo in izobraževanje, dne 23. maja 1989, ko je bil sprejet program gimnazije. V programsko strukturo srednjega šolstva pa je bil program uveden s sklepom Strokovnega sveta, dne 26. januarja 1999.« (Bela knjiga, 2011:188, spletna stran). Zopet so začele delovati gimnazije.

¹ Gimnazija je »srednja šola za splošno izobrazbo« (Fran, spletna stran).

Gl. <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=gimnazija>.

² Izobraževanja tujih državljanov in izrednega izobraževanja v nalogi ne prikazujemo.

2.1 Gimnazije – Zakon o gimnazijah in spremembe

Zakon o gimnazijah iz leta 1996 (v nadaljevanju ZGim) je uredil/urejal izobraževanje v splošnih in strokovnih gimnazijah. Določil je, da strokovne gimnazije poleg splošnih izvajajo tudi strokovne izbirne maturitetne predmete (1. člen ZGim(a)).

Po ZGim je imela splošna in strokovna gimnazija (v nadaljnjem besedilu: gimnazija) nalogo, da:

- *»na mednarodno primerljivi ravni posreduje znanje, potrebno za nadaljevanje izobraževanja v visokem šolstvu,*
- *razvija samostojno kritično presojanje in odgovorno ravnanje,*
- *posreduje znanje o slovenskem jeziku in književnosti, na območjih, ki so opredeljena kot narodnostno mešana, pa tudi o italijanskem oziroma madžarskem jeziku in književnosti, ter razvija sposobnost za razumevanje in sporočanje v knjižnem jeziku,*
- *vzpodbuja zavest o integriteti posameznika,*
- *razvija zavest o državni pripadnosti in narodni identiteti in vedenja o zgodovini Slovenije in njeni kulturi,*
- *vzgaja za odgovorno varovanje svobode, za strpno, miroljubno sožitje in spoštovanje soljudi,*
- *razvija in ohranja lastno kulturno tradicijo in seznanja z drugimi kulturami in civilizacijami, vzgaja za obče kulturne in civilizacijske vrednote, ki izvirajo iz evropske tradicije, razvija pripravljenost za vzpostavljanje svobodne, demokratične in socialno pravične države,*
- *vzbuja zavest odgovornosti za naravno okolje in lastno zdravje,*
- *razvija zavest o pravicah in odgovornostih človeka in državljana,*
- *razvija nadarjenosti in usposablja za doživljanje umetniških del in za umetniško izražanje in*
- *omogoča izbiro poklica«* (2. člen ZGim(a)).

Po ZGim se je v gimnazijo lahko vpisal, kdor je zaključil osnovnošolsko izobraževanje. Kot pogoj za vpis je bilo lahko določeno:

- *znanje iz klasičnih oziroma tujih jezikov, ki so bili izbirni predmeti osnovnošolskega izobraževanja in*
- *preizkus nadarjenosti oziroma športni dosežki* (11. člen ZGim(a)).

Izobraževanje na gimnaziji se je zaključilo z opravljeno matura.

V maturitetni tečaj se je lahko vpisal, kdor je uspešno končal srednjo poklicno, srednjo tehniško ali drugo srednjo strokovno šolo oziroma tretji letnik gimnazije in je prekinil izobraževanje najmanj za eno leto. Prav tako se je lahko vpisal tudi, kdor ni končal navedenih šol, a je zaključil osnovnošolsko izobraževanje in uspešno opravil preizkus znanja na ravni tretjega letnika gimnazije (12. člen ZGim(a)).

V skladu z ZGim(a) (13. člen) je ministrstvo, pristojno za šolstvo, vsako leto, šest mesecev pred začetkom šolskega leta, na predlog šol objavilo skupen razpis za vpis v začetni letnik in v maturitetni tečaj. Šole so morale k obsegu vpisa pridobiti soglasje ministra.

Število dijakov, ki jih je bila šola pripravljena vpisati v začetni letnik in v maturitetni tečaj, se je lahko za posamezno šolsko leto omejilo, če je bilo število prijavljenih kandidatov večje, kot so bile kadrovske in prostorske zmogljivosti šole. Tudi v tem primeru je bilo treba k sklepu o omejitvi vpisa pridobiti soglasje ministra (14. člen ZGim(a)).

Merila za izbiro kandidatov so bila določena z izobraževalnim programom. Pri izbiri kandidatov za vpis se je upošteval učni uspehi v tretjem obdobju osnovnošolskega izobraževanja, za vpis v maturitetni tečaj pa učni uspehi v predhodnem izobraževanju (15. člen ZGim(a)).

Podrobnejše določbe o razpisu in izvedbi vpisa je predpisal minister (16. člen ZGim(a)).

ZGim je v prehodnih in končnih določbah določil postopno uvajanje izobraževalnih programov po tem zakonu, tako da se uvedejo najkasneje v šolskem letu 1998/99 za vse, ki se bodo vpisali v prvi letnik. Do uveljavitve tretjega obdobja v osnovni šoli pri izbiri kandidatov se je upošteval učni uspeh v šestem, sedmem in osmem razredu (47. člen ZGim(a)).

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o gimnazijah (ZGim-A) iz leta 2001 je na področje pogojev za vpis vnesel določene spremembe.

Določil je, da se pri izbiri kandidatov, ki so zaključili osnovnošolsko izobraževanje po programu osemletne osnovne šole za vpis v začetni letnik gimnazije upošteva tudi ocene iz materinega jezika, matematike, tujega jezika in splošni učni uspeh v šestem, sedmem in osmem razredu osnovne šole, dosežene rezultate pri skupinskem preverjanju znanja iz materinega jezika in matematike ter dosežke državnih tekmovanj na podlagi meril, ki jih je določil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje³ (ZGim-A, 3. člen).

Zakon je še določil, da morajo merila za izbiro kandidatov zagotoviti enakovredne pogoje za izbiro kandidatov, ki bodo sočasno zaključili osnovno šolo po programu osemletne osnovne šole oziroma po programu devetletne osnovne šole (ZGim-A, 3. člen).

Naslednji Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gimnazijah (ZGim-B) iz leta 2006 je tudi spremenil vpisne pogoje.

Spremembe 15. člena zakona so določile, da merila za izbiro kandidatov v primeru omejitve vpisa v gimnazijo določi na predlog pristojnega strokovnega sveta minister. Merila so bila javno objavljena najpozneje dan pred začetkom šolskega leta, v katerem so kandidati lahko začeli izpolnjevati pogoje za doseganje predpisanih meril. Pri izbiri kandidatov za vpis v začetni letnik se je upošteval njihovi učni uspehi v predhodnem izobraževanju. Kot dodatno merilo pa se je lahko upoštevalo tudi na drug način izkazana znanja in spretnosti, pomembna za uspešno nadaljnje izobraževanje (5. člen ZGim-B).

Za vpis v maturitetni tečaj se je upošteval učni uspeh pri predhodnem izobraževanju (5. člen ZGim-B).

V maturitetni tečaj se je lahko vpisala oseba, ki:

- *»si je pridobila srednjo poklicno ali srednjo strokovno izobrazbo;*
- *je končala tretji letnik gimnazije in je prekinila izobraževanje najmanj za eno leto;*
- *je končala zasebni program gimnazije s priznanim statusom javno-veljavnega programa po sklepu pristojnega strokovnega sveta, da zagotavlja minimalna znanja za uspešen zaključek izobraževanja in*
- *ni končala izobraževanja iz prejšnjih alinej, je pa zaključila osnovnošolsko izobraževanje, če uspešno opravi preizkus znanja na ravni tretjega letnika gimnazije iz obveznih in izbirnih predmetov splošne mature v skladu z zakonom, ki ureja maturo«* (4. člen ZGim-B).

³ Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje je 16. 5. 1996 ustanovila Vlada RS za odločanje o strokovnih zadevah na področju splošnega izobraževanja ter za strokovno pomoč pri sprejemanju odločitev in pri pripravi predpisov. Gl.: <https://www.gov.si/zbirke/delovna-telesa/strokovni-svet-republike-slovenije-za-splosno-izobrazevanje/>. Pred tem 21. 3. 1996 pa je bil ustanovljen Strokovni svet Republike Slovenije za poklicno in strokovno izobraževanje za odločanje o strokovnih zadevah na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja in za strokovno pomoč pri sprejemanju odločitev in pri pripravi predpisov je Vlada Republike Slovenije. Gl.: <https://www.gov.si/zbirke/delovna-telesa/strokovni-svet-republike-slovenije-za-poklicno-in-strokovno-izobrazevanje/>.

Po zakonu (5. člen) so bili kandidati s posebnimi potrebami, ki so se vključili v izobraževanje v skladu z odločbo o usmeritvi, v gimnazijo z omejitvijo vpisa, sprejeti ne glede na prej navedena merila (ZGim-B, 5. člen).

Z naslednjimi spremembami in dopolnitvami, ki jih je prinesel Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gimnazijah (ZGim-C) iz leta 2017 je bilo določeno, da se v gimnazijo lahko vpiše, kdor je zaključil osnovnošolsko izobraževanje in da se z izobraževalnim programom kot pogoj za vpis lahko določijo:

- »znanje iz klasičnih oziroma tujih jezikov, ki so izbirni predmeti osnovnošolskega izobraževanja, in
- preizkus znanja, nadarjenosti ali športni dosežki, lahko pa tudi starost, če je tako določeno z izobraževalnim programom« (3. člen ZGim-C).

Kdor se je želel vpisati v izobraževalni program, kjer je bil kot vpisni pogoj določen opravljen preizkus znanja ali nadarjenosti, ga je opravil na šoli, v katero se je želel vpisati. Potrdilo o opravljenem preizkusu je na tej šoli veljalo eno šolsko leto (3. člen ZGim-C).

Kandidata s posebnimi potrebami, ki se je vključil v izobraževanje v skladu z odločbo o usmeritvi, je gimnazija z omejitvijo vpisa sprejela, če je izpolnjeval vse predpisane pogoje in dosegel najmanj 90 odstotkov točk po merilih, potrebnih za vpis (4. člen ZGim-C).

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o gimnazijah (ZGim-D) iz leta 2019 je določil, da si mora šola k obsegu razpisa za vpis pridobiti soglasje ministra. Zakon je še določil, da za vpis v začetni letnik rednega izobraževanja in v maturitetni tečaj, ministrstvo, pristojno za srednje šolstvo, na predlog šol šest mesecev pred začetkom šolskega leta na svoji spletni strani objavi skupen razpis prostih mest (2. člen ZGim-D).

Dodan je bil tudi nov 44.a člen o zbirki podatkov za vpis v srednje šole. Ta določa, da ministrstvo vzpostavi, vodi, vzdržuje in nadzoruje informatizirano zbirko prijavljenih kandidatov za vpis v srednje šole ter informatizirano zbirko prijavljenih in vpisanih dijakov v dijaške domove (12. člen ZGim-D).

Razpisni, prijavi, izbirni in vpisni postopek v redno izobraževanje po javno veljavnih izobraževalnih programih nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja, srednjega tehniškega in strokovnega izobraževanja, gimnazij, poklicno-tehniškega izobraževanja ter poklicnega in maturitetnega tečaja v javnih in zasebnih srednjih šolah, ki se financirajo iz državnega proračuna, je natančneje določal Pravilnik o vpisu v srednje šole (1. člen pravilnika(a)).⁴

2.2 Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju⁵

Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1) iz leta 2006 je v 27. členu določal, da si mora šola k razpisu za vpis pridobiti soglasje ministra. Pristojno ministrstvo na predlog šol vsako leto objavi skupen razpis za vpis v začetni letnik, šest mesecev pred začetkom šolskega leta. »Število prostih mest mora zagotavljati vpis za vse, ki imajo sklenjeno individualno učno pogodbo.« (27. člen ZPSI-1)

⁴ Gl. npr. Pravilnik o vpisu v srednje šole, Uradni list RS, št. 12/06, 17/06 – popr., 12/08, 107/12.

Nadomestil ga je pravilnik iz leta 2018, Uradni list RS št. 30/18, dostopni na:

<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV6709>.

⁵ Več o zgodovini, razpisih za vpis ipd. gl. spletno stran MIZŠ: http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_srednje_in_visje_solstvo_ter_izobrazevanje_odraslih/srednjesolsko_izobrazevanje/vpis_v_srednje_sole/index.html.

Število dijakov, ki jih šola vpiše v začetni letnik, se lahko za posamezno šolsko leto omeji, če je število prijavljenih kandidatov večje, kot so kadrovske in prostorske zmogljivosti šole. Omejitve ne veljajo za kandidate s posebnimi potrebami, ki izpolnjujejo vse splošne in posebne vpisne pogoje in se vključujejo v izobraževanje v skladu z odločbo o usmeritvi. Šola mora k sklepu o omejitvi vpisa pridobiti soglasje ministra (29. člen ZPSI-1).

Po ZPSI-1 se je v *poklicno oziroma strokovno izobraževanje* lahko vključil, kdor je izpolnjeval zakonsko določene pogoje oziroma pogoje po izobraževalnem programu. Slednji je kot pogoj za vključitev lahko določil končani ustrezni izobraževalni program, delovne izkušnje ali pridobljeno nacionalno poklicno kvalifikacijo. Namesto ustreznega izobraževalnega programa so se lahko upoštevale ustrezne delovne izkušnje ali pridobljena nacionalna poklicna kvalifikacija. Z izobraževalnim programom so se kot pogoj za vključitev lahko določile tudi: posebna nadarjenost, izjemoma pa psihofizične sposobnosti, če so bile potrebne za uspešno izobraževanje, sklenjena individualna učna pogodba, če z izobraževalnim programom ni bil predviden praktični pouk, ampak le praktično usposabljanje z delom pri delodajalcu (22. člen ZPSI-1).

V izobraževanje za pridobitev *nižje poklicne izobrazbe* se je lahko vključil, kdor je končal najmanj sedmi razred osnovne šole oziroma šesti razred osemletne osnovne šole in je izpolnil osnovnošolsko obveznost ter je izpolnjeval druge, z izobraževalnim programom določene pogoje. Vključil se je lahko tudi, kdor je zaključil osnovnošolsko izobraževanje po prilagojenem izobraževalnem programu z nižjim izobrazbenim standardom in je izpolnjeval druge, z izobraževalnim programom določene pogoje (23. člen ZPSI-1).

V izobraževanje za pridobitev *srednje poklicne in srednje strokovne izobrazbe* se je lahko vključil, kdor je uspešno zaključil osnovnošolsko ali nižje poklicno izobraževanje ter izpolnjeval druge, z izobraževalnim programom določene pogoje (24. člen ZPSI-1).

V *poklicno-tehniško izobraževanje* za pridobitev srednje strokovne izobrazbe se je lahko vključil, kdor si je pridobil srednjo poklicno izobrazbo in je izpolnjeval druge, z izobraževalnim programom določene pogoje (25. člen ZPSI-1).

V *poklicni tečaj* pa se je lahko vključil, kdor je uspešno zaključil četrti letnik gimnazije ali zaključni letnik izobraževalnega programa za pridobitev srednje strokovne izobrazbe in je izpolnjeval druge, z izobraževalnim programom določene pogoje (26. člen ZPSI-1).

S spremembami in dopolnitvami zakona iz leta 2017 (ZPSI-1A) je bil glede vpisnih pogojev dodan 22.a člen, ki se glasi:

»Kdor se želi vpisati v izobraževalni program, ki kot vpisni pogoj določa opravljen preizkus znanja ali nadarjenosti, opravlja preizkus na šoli, v katero se želi vpisati. Potrdilo o opravljenem preizkusu znanja in nadarjenosti velja eno šolsko leto na šoli, na kateri je kandidat opravljal preizkus« (7. člen ZPSI-1A)

Zakon je še določil, da se kandidata s posebnimi potrebami, ki se vključuje v izobraževanje v skladu z odločbo o usmeritvi, šola z omejitvijo vpisa sprejme, če izpolnjuje vse predpisane pogoje in v skladu s predpisanimi merili dosega najmanj 90 odstotkov točk, potrebnih za vpis (8. člen ZPSI-1A).

Po novem so morala biti merila za izbiro kandidatov javno objavljena najpozneje dan pred začetkom šolskega leta, v katerem so lahko kandidati začeli izpolnjevati pogoje za doseganje predpisanih meril (9. člen ZPSI-1A).

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1B) iz leta 2019 je določil, da mora šola k obsegu razpisa za vpis pridobiti soglasje

ministra. Za vpis v začetni letnik rednega izobraževanja pristojno ministrstvo na predlog šol šest mesecev pred začetkom šolskega leta na svoji spletni strani objavi skupen razpis prostih mest (1. člen ZPSI-1B). »Število prostih mest mora zagotavljati vpis za vse, ki imajo sklenjeno individualno učno pogodbo« (1. člen ZPSI-1B).⁶

III AKTUALNA UREDITEV VPISA V SREDNJE ŠOLE

Vsako leto januarja na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport pripravijo in objavijo razpis za vpis novincev v srednje šole in dijaške domove. Vpis na šolo oziroma v izbrani izobraževalni program poteka v skladu z rokovnikom (Gov.si(c)).

Za vpis v srednje šole v šolsko leto 2020/2021 so kandidati morali oddati prijavnico do 11. 5. 2020. Do 16. 6. 2020 so imeli možnost prenesti prijavo na drugo šolo oziroma v drug izobraževalni program (Gov.si(c)).

Z vpisom in uspešnim zaključkom srednješolskega izobraževanja si lahko posameznik pridobi nižjo ali srednjo poklicno izobrazbo, srednjo strokovno izobrazbo ali splošno izobrazbo (E-uprava, spletna stran).

3. 1 Pogoji za vpis v srednjo šolo⁷

Po uspešno zaključeni osnovni šoli (vsi razredi osnovne šole) je mogoč vpis v:

- triletno srednjo poklicno šolo,
- štiriletno strokovno oziroma tehniško šolo ali
- v gimnazijo (E-uprava, spletna stran).

V triletno srednjo poklicno šolo ali štiriletno strokovno šolo je mogoč vpis po prehodno uspešno zaključeni nižji poklicni šoli. Za vpis v nižjo poklicno šolo zadostuje zaključen 7. razred devetletne osnovne šole, če je posameznik osnovno šolo obiskoval devet let, končan 6. razred osemletne osnovne šole, če je posameznik osnovno šolo obiskoval osem let in opravil osnovnošolsko obveznost (E-uprava, spletna stran).

V nižje poklicno izobraževanje je mogoč tudi vpis po zaključku osnovne šole po prilagojenem programu z nižjim izobrazbenim standardom (E-uprava).

Srednja šola, na kateri je več prijav, kot je bilo razpisanih mest, v soglasju z ministrom za izobraževanje, znanost in šport sprejme sklep o omejitvi vpisa. Ministrstvo na spletni strani objavi seznam šol z omejenim vpisom. Na teh šolah prijavljene kandidate izberejo na podlagi točk, ki jih z učenim uspehom pridobijo v 7., 8. in 9. razredu osnovne šole, pri čemer se upošteva zaključne ocene obveznih predmetov zadnje triade (E-uprava spletna stran).

⁶ Gl. naslednje poglavje: Aktualna ureditev vpisa v srednje šole.

⁷ Podrobneje o vpisu za šolsko leto 2020/2021 gl. spletno stran: <https://www.gov.si/teme/vpis-v-srednjo-solo/>. Gl. tudi: Podatki z analizo za srednje šole in dijaške domove (šolsko leto 2018/2019): https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Srednja-sola/Publikacije/Podatki-z-analizo-za-SS-in-DD-2018_2019.pdf, september 2020.

3. 2 Vpis v gimnazijo

Veljavni Zakon o gimnazijah (Uradni list RS št. 1/07-UPB, 68/17, 6/18 – ZIO-1 in 46/19), določa, da se v gimnazijo lahko vpiše, kdor je zaključil osnovnošolsko izobraževanje. Z izobraževalnim programom se kot pogoj za vpis lahko določijo:

- *»znanje iz klasičnih oziroma tujih jezikov, ki so izbirni predmeti osnovnošolskega izobraževanja, in*
- *preizkus znanja, nadarjenosti ali športni dosežki, lahko pa tudi starost, če je tako določeno z izobraževalnim programom« (11. člen ZGim(b)).*

Kdor se želi vpisati v izobraževalni program, ki kot vpisni pogoj določa opravljen preizkus znanja ali nadarjenosti, opravi preizkus na šoli, v katero se želi vpisati. Potrdilo o opravljenem preizkusu velja eno šolsko leto na šoli, na kateri je kandidat opravil preizkus. V strokovni del izobraževalnega programa umetniške gimnazije glasbene smeri ali plesne smeri je možen vpis učenca, ki še ni zaključil osnovnošolskega izobraževanja, če je s preizkusom nadarjenosti izkazal izjemno umetniško nadarjenost (11. člen ZGim(b), spletna stran).

V nadaljevanju zakon določa pogoje za vpis v maturitetni tečaj. V maturitetni tečaj se lahko vpiše oseba, ki:

- *si je pridobila srednjo poklicno ali srednjo strokovno izobrazbo;*
- *je končala tretji letnik gimnazije in je prekinila izobraževanje najmanj za eno leto;*
- *je končala zasebni program gimnazije s priznanim statusom javno-veljavnega programa po sklepu pristojnega strokovnega sveta, da zagotavlja minimalna znanja za uspešen zaključek izobraževanja in*
- *ni končala izobraževanja iz prejšnjih alinej, je pa zaključila osnovnošolsko izobraževanje, če uspešno opravi preizkus znanja na ravni tretjega letnika gimnazije iz obveznih in izbirnih predmetov splošne mature v skladu z zakonom, ki ureja maturo (12. člen ZGim(b), spletna stran).*

Šola mora k obsegu razpisa za vpis pridobiti soglasje ministra. Za vpis v začetni letnik rednega izobraževanja in v maturitetni tečaj ministrstvo na predlog šol šest mesecev pred začetkom šolskega leta na svoji spletni strani objavi skupen razpis prostih mest (13. člen ZGim(b), spletna stran).

Število dijakov, ki jih šola vpiše v začetni letnik in v maturitetni tečaj, se lahko omeji, če je število prijavljenih kandidatov večje, kot so kadrovske in prostorske zmogljivosti šole. Šola si mora k sklepu o omejitvi vpisa pridobiti soglasje ministra (14. člen ZGim(b), spletna stran).

V primeru omejitve vpisa v gimnazijo merila za izbiro kandidatov določi minister na predlog pristojnega strokovnega sveta. Ta se javno objavijo najpozneje dan pred začetkom šolskega leta, v katerem lahko kandidati začnejo izpolnjevati pogoje za doseganje predpisanih meril. Pri izbiri kandidatov za vpis v začetni letnik gimnazije se upoštevajo učni uspehi v predhodnem izobraževanju, kot dodatno merilo pa se lahko upoštevajo tudi na drug način izkazana znanja in spretnosti, pomembna za uspešno nadaljnje izobraževanje. Za vpis v maturitetni tečaj se upoštevajo učni uspehi pri predhodnem izobraževanju. Če gre za vpis kandidata s posebnimi potrebami, ki se vključuje v izobraževanje v skladu z odločbo o usmeritvi, ga gimnazija z omejitvijo vpisa sprejme, če izpolnjuje vse predpisane pogoje in dosega najmanj 90 odstotkov točk po merilih, potrebnih za vpis (15. člen ZGim(b), spletna stran).

Podrobnejše določbe o razpisu in pa o izvedbi vpisa predpiše minister (16. člen ZGim(b), spletna stran).

3. 3 Vajeništvo

Vajenec je dijak, ki se izobražuje po izobraževalnem programu za pridobitev srednje poklicne izobrazbe, ki se izvaja v vajeniški obliki izobraževanja. Vajenec ima pravice in obveznosti po Zakonu o vajeništvu in Zakonu o poklicnem in strokovnem izobraževanju⁸ (5. člen Zakona o vajeništvu).

Vajenec je tudi oseba, ki se izredno izobražuje, zaposlena oseba ali brezposelna oseba z namenom pridobitve srednje poklicne izobrazbe, zaradi prekvalifikacije ali nadaljnega poklicnega in strokovnega izobraževanja. Vajenec ima pravice po Zakonu o vajeništvu (5. člen Zakona o vajeništvu).

V vajeniški obliki izobraževanja se najmanj 50 % izobraževalnega programa izvede kot praktično usposabljanje z delom pri delodajalcu, najmanj 40 % izobraževalnega programa pa izvede šola, od tega vse splošno izobraževalne predmete. Praktično usposabljanje z delom se lahko izvaja pri enem ali več delodajalcih, tudi v okviru mednarodnih programov mobilnosti z namenom praktičnega usposabljanja. Deloma se lahko izvaja tudi v medpodjetniških izobraževalnih centrih, kot to določa zakon, ki ureja poklicno in strokovno izobraževanje (4. člen).

Zakon o vajeništvu določa, da se vajenec vpiše v šolo, ki izvaja izobraževalni program za vajence, v skladu z Zakonom o poklicnem in strokovnem izobraževanju. Izobraževalni program za vajence izvaja šola, ki ima registrirano pogodbo⁹ o vajeništvu.

Vajenec, ki izpolnjuje pogoje za vpis v šolo in ima registrirano pogodbo o vajeništvu, v primeru omejitve vpisa ne sodeluje v izbirnem postopku. Pogodbo o vajeništvu predloži šoli najkasneje dan pred začetkom izbirnega postopka. Vajenec, ki registrirano pogodbo o vajeništvu predloži po izteku tega roka, lahko kandidira le na prosta mesta, pri čemer ima prednost pred kandidati za vpis brez vajeniške pogodbe (7. člen).

Omenimo še cilje vajeništva, kot jih določa zakon. Z vajeništvom se:

- *»z mednarodno primerljivim izobraževanjem zagotavlja posredovanje znanja, spretnosti in poklicnih zmožnosti, ki so potrebne za opravljanje poklica in za nadaljnje izobraževanje,*
- *spodbuja čim prejšnjo usposobljenost za poklic,*
- *spodbuja vključevanje gospodarstva v sistem izobraževanja,*
- *povezuje izobraževanje v šoli in praktično usposabljanje na vajeniškem učnem mestu,*
- *zagotavlja ustrezno usposobljen kader gospodarstvu in pospešuje zaposlovanje mladih«* (3. člen Zakona o vajeništvu).

⁸ Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, Uradni list RS, št. 79/06, 68/17 in 46/19, dostopen na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4325>, september 2020.

⁹ Zakon o vajeništvu v 16. členu določa obliko in vsebino pogodbe ter uporabo predpisov: *Pogodba o vajeništvu se sklone v pisni obliki za čas, ko je vajenec vpisan v šolo, ki izvaja izobraževalni program za vajence. Pogodbo o vajeništvu skleneta vajenec in delodajalec pred vpisom v šolo. V pogodbenem razmerju sta delodajalec in vajenec dolžna upoštevati določbe zakonov, kolektivnih pogodb in splošnih aktov delodajalca. S pogodbo o vajeništvu oziroma s kolektivno pogodbo se lahko določijo pravice, ki so za vajenca ugodnejše, kot jih določa Zakon o vajeništvu (več: 16. člen).*

IV POGOJI ZA VPIS V SREDNJO ŠOLO/GIMNAZIJO V NEKATERIH DRUGIH DRŽAVAH

V nadaljevanju prikazujemo prakso nekaterih evropskih držav (v Avstriji, Italiji, na Švedskem, v Združenem kraljestvu).

4. 1 Avstrija

Obvezno izobraževanje se v Avstriji začne pri starosti 6 let in traja 9 let (Eurydice, The Structure of the European Education Systems). Organizacijo šolstva in pogoje za sprejem ureja Zakon o organizaciji šolstva (*Schulorganisationsgesetz*).

Zakon o organizaciji šolstva v 3. členu določa, da sekundarna raven izobraževanja v Avstriji vključuje:

- višjo stopnjo osnovne šole (*Die Oberstufe der Volksschule, ISCED 2*),¹⁰
- srednjo šolo (*die Mittelschule*),¹¹
- enoletno politehnično šolo (*die Polytechnische Schule*),
- ustrezne stopnje posebne šole (*die Sonderschule*),
- poklicne šole (*die Berufsschulen*),
- »višje« srednje šole (*die mittleren Schulen*) in
- višje šole/gimnazije (*die höheren Schulen*).

Zakon o organizaciji šolstva v 4. členu določa, da so javne šole dostopne vsem otrokom, ne glede na rojstvo, spol, raso, socialni razred, jezik in veroizpoved.¹² Iz organizacijskih razlogov ali zaradi izvajanja učnega načrta pa je mogoče ustanoviti šole in razrede, ki so namenjeni samo dečkom ali le deklicam, vse dokler je to v okviru načrta, predpisanega z zakonom.

V istem členu je tudi opredeljeno, da se sprejem učenca/dijaka v javno šolo lahko zavrne le:

- če ne izpolnjuje zakonskih pogojev za sprejem;
- če ne sodi v šolski okoliš;
- če za šolo ni določen šolski okoliš, ker je presežena zmogljivost šole (*Schulorganisationsgesetz*, 4. člen).

Srednja šola (*Mittelschulen*) sledi 4. razredu osnovne šole (*Volksschule*) kot štiriletni program. Učencu/dijaku zagotavlja osnovno splošno izobrazbo in poglobljeno splošno izobrazbo, odvisno od njegovih interesov, nadarjenosti in sposobnosti, ter jim omogoča prehod na splošne višje šole (gimnazije), na politehnično šolo ali v poklicne šole (*Schulorganisationsgesetz*, 21.a člen).

Za sprejem v srednjo šolo je pogoj uspešno zaključen 4. razred osnovne šole. Pri sprejemu v srednjo šolo s posebnim programom glasbenega ali športnega izobraževanja je predviden sprejemni izpit (*Eignungsprüfung*) (*Schulorganisationsgesetz*, 21.c člen).

Politehnična šola sledi osmemu letu šolanja in obsega enoletni program. S širjenjem in poglobljanjem splošne izobrazbe in s poklicno usmeritvijo se dijaka pripravi predvsem

¹⁰ Omrežje Eurydice vsako leto pripravi podatke o organizaciji pouka v primarnem (ISCED 1) in splošnem sekundarnem izobraževanju (ISCED 2 in ISCED 3). **ISCED 2:** Nižje sekundarno ali drugo obdobje osnovnega izobraževanja. V Avstriji običajno traja od 10. do 14. leta starosti učenca (glej Eurydice, The Structure of the European Education Systems).

¹¹ Tudi na ravni **ISCED 2:** od 10. do 14. leta starosti učenca (glej Eurydice, The Structure of the European Education Systems).

¹² Izjeme so dovoljene le pri zasebnih šolah, na primer verskih, če izpolnjujejo druge pogoje.

za prestop v poklicno šolo in vajeništvo. Politehnična šola torej predstavlja 9. razred (9. *Schulstufe*) (*Schulorganisationsgesetz*, 28. člen).

Splošne višje šole (*Allgemeinbildende höhere Schulen*) oziroma gimnazije dijakom podajajo celovito in poglobljeno splošno izobrazbo ter jih hkrati usmerjajo v univerzitetno izobraževanje (*Schulorganisationsgesetz*, 34. člen). Delujejo na ravni nižjega sekundarnega izobraževanja (ISCED 2, 5. – 8. leto šolanja) in višjega sekundarnega izobraževanja (ISCED 3, 9. – 12. leto šolanja) (glej Eurydice, *The Structure of the European Education Systems in Schulorganisationsgesetz*, 35. člen).

Zakon o organizaciji šolstva v 36. členu določa naslednje oblike splošnih višjih šol:

1. šole z nižjo (ISCED 2) in višjo ravni (ISCED 3)¹³ sekundarnega izobraževanja:
 - gimnazije (*das Gymnasium*) - s poudarkom na jezikovnih in humanističnih/družboslovnih vsebinah,
 - »realke« (*das Realgymnasium*) - s poudarkom na znanstvenih in matematičnih vsebinah,
 - ekonomske gimnazije (*das Wirtschaftskundliches Realgymnasium*) - s poudarkom na izobraževalnih vsebinah s področja ekonomije (vključno s prakso).
2. šole samo z višjo ravni (ISCED 3) sekundarnega izobraževanja: višje gimnazije (*das Oberstufenrealgymnasium*) - s poudarkom na jezikovnih, znanstvenih in glasbeno-ustvarjalnih vsebinah.

Pogoji za sprejem v splošno višjo šolo/gimnazijo (*Schulorganisationsgesetz*, 40. člen):

- uspešno zaključen četrti razred osnovne šole (*Volksschule*) in z ocenami - v četrtem razredu iz nemščine, branja, pisanja in matematike - »zelo dobro« ali »dobro«. V primeru ocene »zadovoljivo« pri teh obveznih predmetih se otroka lahko sprejme pod pogojem, da šolska konferenca osnovne šole ugotovi, da bo učenec/dijak zaradi svoje uspešnosti na drugih področjih najverjetneje izpolnil zahteve gimnazije. Prosilci, ki ne izpolnjujejo teh pogojev, morajo opraviti sprejemni izpit;¹⁴
- učenci/dijaki srednje šole (*Mittelschule*), ki so uspešno zaključili 1. letnik srednje šole (5. leto šolanja), z ocenami najmanj »dobro« pri obveznih predmetih (nemščina, matematika in tuji jezik) ali uspešno zaključili 2. ali 3. letnik srednje šole z ocenami najmanj "dobro" pri vseh obveznih predmetih, lahko vpišejo (prehod) naslednji višji razred gimnazije (na začetku šolskega leta). Sprejemni izpit je obvezen pri tistih obveznih predmetih, pri katerih pogoji niso izpolnjeni;
- učenci/dijaki srednje šole (*Mittelschule*), ki so uspešno zaključili 4. letnik srednje šole (8. leto šolanja) z ocenami najmanj »dobro« pri vseh obveznih predmetih, ali dijaki, ki so uspešno zaključili politehnično šolo (9. leto šolanja) z ocenami najmanj "dobro" pri diferencialnih obveznih predmetih – ostali obvezni predmeti pa najmanj "zadovoljivo" – lahko vpišejo 5. letnik gimnazije (9. leto šolanja). Prosilci, ki ne izpolnjujejo teh zahtev, morajo opraviti sprejemni izpit iz tistih obveznih predmetov, pri katerih zahteve niso izpolnjene. V vsakem primeru je treba opraviti tudi sprejemni izpit iz tujega jezika, ki ga učenec še ni obiskoval, če ga poučujejo v zelenem razredu splošne višje šole;
- učenci višje osnovne šole (*Volksschuloberstufe*) morajo pred sprejemom v gimnazijo opraviti sprejemni izpit;

¹³ **ISCED 3:** Višje sekundarno izobraževanje. V Avstriji običajno traja od 14. do 18. leta starosti dijaka (glej Eurydice, *The Structure of the European Education Systems*).

¹⁴ Za učence s posebnimi izobraževalnimi potrebami je pogoj za sprejem končan 4. razred osnovne šole ali ustrezní razred posebne šole.

- za sprejem v »prehodno« stopnjo višje gimnazije (*Übergangsstufe eines Oberstufenrealgymnasiums*) je treba uspešno zaključiti prvih osem let obveznega šolanja. Če je »prehodna« stopnja uspešno zaključena, ni treba opravljati sprejemnega izpita za višjo gimnazijo (ISCED 3);
- podobni pogoji veljajo za vpise v gradbene gimnazije (*Aufbaugymnasium*) ali gradbene realke (*Aufbaurealgymnasium*) - če je prehodna stopnja uspešno zaključena, ni treba opravljati sprejemnega izpita. Za sprejem v gimnazije s posebnim programom glasbenega ali športnega izobraževanja se zahteva določena primernost kandidatov, ki se preveri s preizkusom znanja ali nadarjenosti.

Srednje poklicne šole (*Berufsbildende mittlere Schulen*) posredujejo dijakom osnovna tehnična znanja in veščine, ki jim omogočajo opravljanje poklica na trgovskem, tehničnem, umetnostno-obrtnem, ali drugem gospodarskem in socialnem področju. Za pripravo na poklicni izpit (*Berufsreifeprüfung*) se dijake spodbuja s čim večjo diferenciacijo pri pouku in z izbirnimi predmeti (Schulorganisationsgesetz, 50. člen).

Pogoj za sprejem v srednjo poklicno šolo je uspešen zaključek osmega leta obveznega šolanja. Poleg tega morajo imeti ustrezne ocene ("Standard AHS" ali "Standard"). Sprejemni izpiti se morajo opraviti iz tistih obveznih predmetov, pri katerih ni dosežen ustrezen učni uspeh. Po uspešno opravljenem prvem razredu srednje poklicne šole ali politehniške šole sprejemni izpit ni obvezen (Schulorganisationsgesetz, 55. člen).

Višje poklicne šole (*Berufsbildende höhere Schulen*) zagotavljajo učencem višjo raven splošne in poklicne izobrazbe, ki jo potrebujejo za opravljanje bolj zahtevnega poklica na tehničnem, trgovskem, umetnostno-obrtnem, komercialnem, ali drugem gospodarskem področju in jih hkrati vodi do univerzitetnega šolanja (Schulorganisationsgesetz, 65. člen).

Pogoj za sprejem v višjo poklicno šolo je uspešno zaključen četrti letnik srednje šole (*Mittelschule*)¹⁵ in ustrezen učni uspeh ("Standard AHS" ali "Standard"). V višjo poklicno šolo se lahko vpišejo tudi dijaki, ki so uspešno zaključili enoletno politehnično šolo, prvi letnik srednje poklicne šole ali četrti ali višji letnik gimnazije. Sprejemni izpiti se morajo opraviti iz tistih obveznih predmetov, pri katerih ni dosežen ustrezen učni uspeh. Na višje poklicne šolah s posebnimi umetniškimi programi je treba opraviti sprejemni izpit, da se ugotovi, ali prosilec izpolnjuje posebna merila v umetniškem ali pedagoškem smislu (Schulorganisationsgesetz, 68. člen).

Kot zanimivost lahko navedemo, da v avstrijski gimnaziji Borg (Radgona) že nekaj let beležijo povečano število vpisov dijakov iz Slovenije. Pri tem navajajo, da so pogoji za vpis na srednjo šolo v Avstriji: spričevalo matične osnovne šole, znanje nemškega jezika (pisni sestavek) ter znanje angleškega jezika (pisno ali ustno). Slovenski učenci se tako lahko na avstrijske šole vpišejo, če je dovolj mest, imeti morajo uspešno zaključeno predhodno izobrazbo (za gimnazijo najmanj štiri razrede osnovne šole, za poklicne srednje šole najmanj osem razredov osnovne šole) (povzeto po spletnih straneh Sobotainfo in Dijaskisvet.si).

¹⁵ Osem let obveznega šolanja.

4.2 Italija

Obvezno izobraževanje se v Italiji začne pri starosti 6 let in traja 10 let (Eurydice, The Structure of the European Education Systems). Vključuje prvo stopnjo izobraževanja (osnovno¹⁶ in nižje sekundarno¹⁷) in prve dve leti druge stopnje izobraževanja¹⁸ (glej Eurydice, Italy, Organisation of General Upper Secondary Education).

Druga stopnja izobraževanja ali višje sekundarno izobraževanje vključuje:

- splošne/liceji (*liceo*) ali poklicne (*istituto tecnico / istituto professionale*) srednje šole (*scuola secondaria di II grado*) ali
- programe in tečaje poklicnega usposabljanja (*istruzione e formazione professionale – IFP*) (Eurydice, Italy, Organisation of General Upper Secondary Education).

Liceji ali poklicne srednje šole trajajo pet let in so v pristojnosti države, medtem ko so programi in tečaji poklicnega usposabljanja (IFP) organizirani na regionalni ravni in trajajo tri ali štiri leta.

Liceji so lahko državne ali samostojne šole z enakim statusom, kot ga imajo državne šole (*paritarie*), ali zasebne šole (glej Eurydice, Italy, Organisation of General Upper Secondary Education).

Ker obvezno izobraževanje v Italiji traja 10 let in zajema tudi prvi dve leti druge stopnje izobraževanja, se morajo dijaki, ki so uspešno zaključili prvo stopnjo, vpisati v državne srednje šole (liceji in poklicne) ali na tečaje poklicnega usposabljanja (IFP), ki jih organizirajo regije.

Edini pogoj za sprejem v splošno srednjo šolo (*liceo*) je pridobljeno spričevalo, izdano po zaključku prve stopnje izobraževanja (glej Eurydice, Italy, Organisation of General Upper Secondary Education).

Ko se kandidati odločijo za vrsto liceja,¹⁹ lahko izberejo, ali se bodo vpisali v šolo v kraju prebivališča, če je na voljo, ali v katero koli drugo. Edine omejitve so lahko kadrovske in prostorske zmogljivosti šole. Šole sprejemajo prijave v okviru razpoložljivih prostih mest. Če prijave presegajo razpoložljiva prosta mesta, šola sprejema prijave v skladu z merili, ki jih določi svet šole in so objavljene pred začetkom vpisnih postopkov (glej Eurydice, Italy, Organisation of General Upper Secondary Education).

Ob vpisu učenci in njihovi starši podpišejo „sporazum o skupni odgovornosti“. Ta dokument podrobno opisuje pravice in dolžnosti (npr. o uporabi mobilnih telefonov in elektronskih naprav v šoli) vseh zainteresiranih strani, vključenih v šolsko skupnost, torej šole same, učencev in njihovih staršev (glej Eurydice, Italy, Organisation of General Upper Secondary Education).

¹⁶ **ISCED 1:** Primarno izobraževanje ali prvo obdobje osnovnega izobraževanja (v Italiji starost otrok 6 - 11 let) (glej Eurydice, The Structure of the European Education Systems).

¹⁷ **ISCED 2:** Nižje sekundarno ali drugo obdobje osnovnega izobraževanja. V Italiji običajno traja od 11. do 14. leta starosti učenca (glej Eurydice, The Structure of the European Education Systems).

¹⁸ **ISCED 3:** Višje sekundarno izobraževanje. V Italiji običajno traja od 14. do 19. leta starosti dijaka (glej Eurydice, The Structure of the European Education Systems).

¹⁹ V Italiji poznajo šest vrst licejev, specializiranih za naslednja področja: umetnost (*liceo artistico*), klasične študije (*liceo classico*), znanost (*liceo scientifico*), jeziki (*liceo linguistico*), glasba in ples (*liceo musicale e coreutico*), humanistične vede (*liceo delle scienze umane*).

4.3 Švedska

Obvezno izobraževanje se na Švedskem začne pri starosti 7 let in traja 9 let (Eurydice, The Structure of the European Education Systems).

Dijaki se vpisujejo v višje srednje šole/gimnazije na ravni ISCED 3 (*upper secondary school/Gymnasieskola*)²⁰ v 16. letu starosti (glej Eurydice, The Structure of the European Education Systems). Prijava na višjo srednjo šolo je mogoča na podlagi učnega uspeha na ravni ISCED 2²¹ (povzeto po spletni strani Gymnasium.se. Admission score at upper secondary school).

Predhodni vpis se opravi sredi aprila na podlagi ocen iz jesenskega semestra. Pomen predhodnega vpisa je v pripravah na vpis. Predhodni vpis ne zagotavlja vpisa v izbranem nadaljnjem srednješolskem programu.

Končni vpis temelji na predhodnem učnem uspehu. Obvestilo o končnem vpisu se pošlje na domači naslov začetek julija. To velja tudi za kandidate, ki niso sprejeti (povzeto po spletni strani Gymnasium.se. FAQs regarding Upper secondary school).

Kvalificirani za vpis so tisti, ki imajo zaključne ocene iz švedskega jezika (kot maternega ali kot drugega jezika), matematike in angleščine (na ravni ISCED 2). Najvišji skupen seštevek znaša 340 točk, kar bi pomenilo, da ima kandidat pri vseh predmetih najvišjo oceno (A). Če ima učenec 17 ali 18 končnih ocen (predmetov), lahko črta eno ali dve najnižji oceni iz prijave. Če se je učenec udeležil pouka sodobnega jezika (*modern language class*), lahko črta eno najslabšo oceno, skupni seštevek se bo točkoval na podlagi 17 predmetov. Če se je učenec odločil za katerega od drugih jezikov, bo najvišji seštevek znašal 320 točk na podlagi 16 predmetov.²²

V primeru, da je bil kandidat vključen v program "Estetika" ali drug program s preizkusom znanja ali nadarjenosti, se bo doseženi rezultat na preizkusu dodal prej omenjenem skupnem seštevku. Tako lahko skupni seštevek preseže 340 točk (povzeto po spletni strani Gymnasium.se. Admission score at upper secondary school).

Število potrebnih točk za vpis na posamezni šoli je odvisen od tega, koliko prijavljenih kandidatov imajo različni programi. Zaradi tega ni možno napovedati potrebnega števila točk za vpis. Šolski programi pa navadno ohranijo potrebno število točk nekje na isti ravni tudi v naslednjem šolskem letu (povzeto po spletni strani Gymnasium.se. FAQs regarding Upper secondary school).²³

Šole omejeno število prostih mest (*free quota*) namenijo dijakom, ki imajo zaradi zdravstvenih ali socialnih okoliščin prednost pred drugimi prosilci. Velja tudi za kandidate, ki prihajajo iz drugačnih šol, kar onemogoča točkovanje po prej opisanem sistemu (npr. iz tujine). Vendar morajo biti tudi ti otroci kvalificirani za vpis (zaključne ocene iz švedskega jezika, matematike in angleščine).

²⁰ **ISCED 3:** Višje sekundarno izobraževanje. Na Švedskem običajno traja od 16. do 19. leta starosti dijaka (glej Eurydice, The Structure of the European Education Systems). Velja za poklicne programe (*vocational programme / sok / yrkesprogram*) in gimnazijske programe (*university entrance programme / sok / hogskoleförberedande program*) (povzeto po spletni strani Gymnasium.se. FAQs regarding Upper secondary school).

²¹ **ISCED 2:** Nižje sekundarno ali drugo obdobje osnovnega izobraževanja. Na Švedskem običajno traja od 13. do 16. leta starosti otroka (glej Eurydice, The Structure of the European Education Systems).

²² Pri vpisih na poklicne programe se štejejo ocene iz manjšega števila predmetov (8 predmetov) (povzeto po spletni strani Gymnasium.se. FAQs regarding Upper secondary school).

²³ Informacija o potrebnih točkah za vpis po šolah (pregled za lansko leto) je dosegljiva na: <https://www.gymnasium.se/om-gymnasiet/antagningspoang-7542>.

4.4 Združeno kraljestvo - Anglija

Obvezno izobraževanje v Angliji začne pri starosti 5 let in traja 11 let (Eurydice, The Structure of the European Education Systems).

Vpis v sekundarne/srednje šole (vse šole) v Angliji poteka prek pristojnega organa lokalne samouprave (*local authority*).²⁴ Sprejem v srednjo šolo je običajno v 11. letu (7 razred).²⁵ Prijavnice se sprejemajo na začetku 6. razreda (jesen). Za večino gimnazij (*grammar school*) pa se je potrebno prijaviti za sprejemni izpit na koncu 5. razreda (poletje) (povzeto po spletni strani The good schools guide).

Učenec/dijak se ne more prijaviti za šolo, dokler nima naslova v določenem kraju. Skrajni rok za prijavo v srednjo šolo je 31. oktober (povzeto po spletni strani The good schools guide).

V primeru selektivnih (*selective*)²⁶ in verskih (*faith*) šol se otroka prijavi tudi neposredno na posamezno šolo, bodisi s prijavo na sprejemni izpit bodisi z dokazilom o obiskovanju cerkve. Nekatere šole - zlasti verske - zahtevajo, da se jim pošlje obrazec z dodatnimi informacijami (SIF). Ta obrazec ima običajno drugačen časovni rok od vloge, ki se jo pošlje lokalnim organom (povzeto po spletni strani The good schools guide).

V večini krajev je potrebno v prijavi navesti seznam treh ali štirih željenih šol (po vrstnem redu). London zahteva šest izborov. Samo pristojen organ razpolaga s podatkom, na katere šole se je učenec prijavil, in če se učenec kvalificira za vpis v več kot eno šolo, se mu ponudi mesto v šoli na najvišjem mestu na seznamu (za katero izpolnjuje pogoje). Priporoča se, da se na seznam vključi šola, za katero obstoja velika možnost prejema/izbora (tudi če je na seznamu uvrščena nizko), ker če učenec ne izpolnjuje pogojev za nobeno od željenih šol, mu bo verjetno ponujena ena od precej oddaljenih šol. Če se v prijavi pustijo prazni prostori glede željenih šol, bodo ta prazna mesta zapolnjena z drugimi šolami, ki bodo najverjetneje manj priljubljene (povzeto po spletni strani The good schools guide).

Vpise v šole v Angliji ureja poseben kodeks (*Schools Admissions Code*).²⁷ Namen kodeksa je zagotoviti vpis otrok na pravičen in transparenten način. Kodeks ima naravo pravnega akta in vsebuje obvezujoča določila.²⁸

4.4.1 Prednostna merila za sprejem v srednje šole

Večina srednjih šol in gimnazij ima prednostna merila za sprejem (vrstni red po pomembnosti/prednosti):

²⁴ Številni deli Anglije imajo dve ravni lokalne (samo)uprave: okrožne svete (*County Councils*) in okraje (*District*), Borough ali mestne svete (*City Councils*). V nekaterih delih države obstaja le enotni sistem, kjer ista lokalna skupnost zagotavlja vse storitve. Med regionalno in lokalno ravniyo običajno delujejo okrožni sveti (*County Councils*), katerih člani so izvoljeni na splošnih volitvah. Okrožni sveti so med ostalimi področji pristojni tudi za izobraževanje (glej Žagar, Zobavnik, 2013).

²⁵ Srednja šola v Angliji vključuje raven ISCED 2 in ISCED3. **ISCED 2:** Nižje sekundarno ali drugo obdobje osnovnega izobraževanja. **ISCED 3:** Višje sekundarno izobraževanje (glej Eurydice, The Structure of the European Education Systems).

²⁶ Večinoma gre za gimnazije.

²⁷ Glej:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/389388/School_Admissions_Code_2014_-_19_Dec.pdf.

²⁸ Podobna načela veljajo tudi za starše. Namreč, šole in pristojni organi se zavedajo poskusov staršev, da bi se izognili kodeksu in sprejetim pravilom. Na primer, na stotine šolskih mest se umakne/otrok se izpiše vsako leto, včasih tudi po tem, ko otrok začne s šolanjem (povzeto po spletni strani The good schools guide).

- izdana odločba o posebnih potrebah (*statement of special education need*) oziroma izdelan načrt izobraževanja, zdravstvenega in socialnega varstva, ki vključuje omenjeno šolo;
- otroci, ki so v socialnem varstvu (*looked after children*);
- bratje in sestre že vpisanih dijakov. Svetuje se, da so starši pazljivi pri selitvi, ker lahko v primeru selitve zunaj določenega okraja zgubijo to prednost.
- izražena zdravstvena ali socialna potreba po vpisu v točno določeno šolo (običajno pismo zdravnika ali socialnega delavca, v katerem je razloženo, zakaj je za otroka pomemben vpis v prav to željeno šolo). Le redki otroci dobijo mesto po tej poti;
- razdalja (najpogosteje je merilo zračna linija, včasih pa tudi sprehajalna razdalja - *walking distance*). Verske šole včasih določijo župnije, druge šole pa lahko določenim območjem dajo prednost. Vse večje število gimnazij tudi omejuje razdaljo, ki jo potrebuje dijak za prihod v šolo. Zato je kraj prebivanja pomembna informacija pri prijavi otroka pri pristojnem organu lokalne skupnosti (ne velja za verske šole) (povzeto po spletni strani *The good schools guide*).

Priporoča se, da starši preučijo »sprejemna merila« željene šole, preden izpolnijo prijavnico. Lahko so merila postavljena v drugačnem vrstnem redu ali pa obstajajo še druge kategorije, ki imajo prednost. Če otrok ne izpolnjuje enega od prednostnih pogojev za vpis v željeno šolo (šola izbire), verjetno ne bo dobil mesta, pristojen organ pa bo posledično izbral drugo šolo vpisa (pogosto tisto manj priljubljeno). Lokalne oblasti so dolžne zagotoviti mesto v šoli in ne mesto v željeni šoli (povzeto po spletni strani *The good schools guide*).²⁹

4.4.2 Posebnosti vpisa

Samo gimnazije (*selective schools, grammar schools*) lahko izberejo celotno generacijo novih dijakov na podlagi njihovih sposobnosti ter jim ni treba zapolniti vseh prostih mest, če kandidati ne dosegajo zahtevanih standardov (*Schools Admissions Code, Article 1.18*).

Za vpis je običajno potrebno opraviti sprejemni izpit. Če sprejem dijaka temelji na najvišjih ocenah na sprejemnem izpitu, otroci, ki so (ali so bili) v socialnem varstvu nimajo prednosti pri vpisu. Če pa se za vpis upoštevajo vsi kandidati, ki so uspešno opravili test, imajo prednost otroci iz socialnega varstva. Številne šole imajo rezervirana prosta mesta za učence s t. i. premijo (*pupil premium*).³⁰

Nekatere gimnazije, t. i. "*super selectives*", nimajo meril glede oddaljenosti šole od kraja bivanja, zato se lahko prijavijo vsi zainteresirani. Vse večje število šol pa daje prednost lokalnim kandidatom (povzeto po spletni strani *The good schools guide*).

Gimnazije določijo sprejemne izpite že dovolj zgodaj, tako da starši pravočasno vedo, ali njihov otrok izpolnjuje pogoje za vpis (mesto pa s tem še ni zagotovljeno), preden izpolnijo prijavnico (povzeto po spletni strani *The good schools guide*).

Določene srednje šole del vpisanih mest predvidijo za otroke z izraženimi spretnostmi oz. nadarjenostjo (*aptitude*) - za šport, umetnost, jezike ali tehnologijo (povzeto po spletni strani *The good schools guide*). Število tako izbranih dijakov ne sme presegati 10 % od skupno vpisanih (*Schools Admissions Code, Article 1.24*).

²⁹ V primeru določitve šole, ki ni bila šola izbire, pa obstaja možnost pritožbe.

³⁰ Premija za učence je oblika dodatnega financiranja, ki se letno izplačuje šolam za podporo prikrajšanim otrokom (*Schools Admissions Code*).

Vse večje število šol (*non-selective schools*) pred vpisom izvaja preizkuse znanj, na osnovi katerih razdeli kandidate v skupine glede na dosežene rezultate (pasovi sposobnosti/*ability bands*).³¹ Vpiše pa se enako število otrok iz vsake skupine (povzeto po spletni strani *The good schools guide*). Ta način vpisa zagotavlja, da se vpiše sorazmerno število dijakov z različnimi sposobnostmi. Ta postopek se lahko uporabi za zagotavljanje vpisa, ki bi bil reprezentativen glede na:

- obseg sposobnosti kandidatov za določeno šolo;
- obseg sposobnosti otrok na lokalnem območju ali
- obseg sposobnosti otrok na državni ravni (*Schools Admissions Code*, Article 1.25).

Verske šole (*Faith schools*) lahko postavljajo posebne pogoje, npr. glede krsta otroka ali pogostosti obiskovanja cerkve. Številne druge prakse točkovanja pa niso več dovoljene (npr. v preteklosti tudi za poliranje medenine, aranžiranje cvetja itd.)

Žrebanje (*Ballots*). Nekatere šole uporabljajo postopek žreba za popolnitev nekaterih mest, vendar žreb ni dovoljen kot glavno merilo vpisa (povzeto po spletni strani *The good schools guide*).

V postopku vpisa srednje šole ne smejo:

- dati prednosti bolj sposobnim otrokom, razen če gre za selektivne / delno selektivne šole (gimnazije) ali ko gre za postopek poštene izbire (*fair banding*) – kandidati se razdelijo v skupine na osnovi sposobnosti ter se sprejme enako število kandidatov iz vsake skupine. Predvidena mesta v umetnostnih ali podobnih šolah (uprizoritvene umetnosti / šport / jezik) je treba določiti na podlagi nadarjenosti in ne glede na prej dosežene rezultate;
- zahtevati podatke o invalidnosti, posebnih izobraževalnih potrebah ali zdravstvenih razmerah, razen če je to določeno v načrtu izobraževanja posameznega dijaka,
- zahtevati podpis sporazuma o šolanju na domu kot pogoj za sprejem;
- zaračunavati kakršnekoli stroške v zvezi z vpisom, pričakovati "prostovoljne" prispevke ali zaračunavati šolske izlete, ki so del učnega načrta in potekajo med šolskimi urami. Druga potovanja ne smejo biti obvezna, šole pa morajo jasno pojasniti, kakšno pomoč omogočajo tistim, ki si stroškov ne morejo privoščiti;
- določati drago uniformo ali športna oblačila;
- upoštevati poklic staršev, zakonski stan ali finančno stanje;
- intervjuvati otroke ali družine, razen razgovorov povezanih z vpisom ali z izbiro ponujenih tečajev (*courses*) (v določenih primerih);
- zavrniti sprejem otroka, če je izbor šole naveden v njegovem načrtu izobraževanja in zdravstvenega ter socialnega varstva (SEN ali EHC).

Srednje šole do 1. marca pošljejo povabilo k vpisom izbranim kandidatom. Povabilo se lahko umakne:

- če ni odziva v razumnem roku;
- v primeru vložitve zavajajoče ali goljufive prijave (npr. glede kraja prebivanja; tudi če je otrok začel hoditi v šolo, jo bo v tem primeru moral zapustiti);
- v primeru pomote pri povabilu, vendar ima organ kratek čas za umik iz tega razloga (povzeto po spletni strani *The good schools guide in Schools Admissions Code*).

³¹ Postopek se imenuje *fair banding*.

V NOVEJŠI PREDLOGI, INICIATIVE ZA SPREMEMBE NA TEM PODROČJU V SLOVENIJI

Na spletnih straneh zasledimo nekaj (civilnih) iniciativ, ki se nanašajo tudi na obravnavano tematiko. Vsebinsko kratko povzemamo v nadaljevanju.

5. 1. Peticija za spremembo šolskega sistema

Društvo Svet staršev³² je konec januarja 2019 Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport poslalo javni poziv za posodobitev šolstva v Sloveniji. V ta namen so zbirali tudi podpise za Peticijo za spremembo šolskega sistema (v nadaljevanju peticija).

V peticiji so med drugim predlagali:

- zmanjšanje obstoječega številčnega ocenjevanja. Nadomestilo naj bi ga opisno ocenjevanje oziroma ocenjevanje napredka – formativno ocenjevanje;
- ukinitve pisanja mature v obstoječi obliki in kot edini kriterij. Menijo, da matura za otroka/dijaka predstavlja nepotreben stres. Poleg tega so na maturi trije glavni predmeti in dva izbirna. *»Nekomu angleščina ali slovenščina lahko delata probleme, medtem, ko obvlada biologijo, človeško telo in ima empatijo do človeka. Ker na maturi ne doseže dovolj točk, se ne more vpisati na medicino, bil pa bi odličen zdravnik, ki bi delal z vsem srcem.«* (Peticija za spremembo šolskega sistema, spletna stran);
- uvedbo sprejemnih izpitov za srednjo šolo, gimnazijo in fakultete. Sprejemne izpite naj pripravijo gimnazije in srednje šole. Menijo tudi, da bi morali ustvariti zanimanje za poklicne šole, saj primanjkuje poklicev kot so: vodovodar, keramičar, mizar ipd. Uvedbo sprejemnih izpitov za vpis v srednje šole in gimnazije predlagajo na podlagi kompetenčnih testov iz osnovne šole. Sprejemni izpiti bi morali biti v skladu s šolo, ki jo učenec izbere (Peticija za spremembo šolskega sistema, spletna stran).

Predlagajo, da se tako kot na gimnazije in srednje šole tudi na fakultete vpišejo študentje, ki jih tematika študija dejansko zanima. S tem bi se izognili "fiktivnim" vpisom. Veliko oseb se na fakultete vpisuje le zaradi statusa in zaradi možnosti dela na študentske napotnice (Peticija za spremembo šolskega sistema, spletna stran).

5. 2 Ugotovitve ene izmed raziskav in pogled nekaterih svetovalnih delavk

Na spletni strani smo našli raziskavo³³ v kateri so med drugim izražena mnenja srednješolcev in svetovalnih delavk na osnovni oziroma srednji šoli. Avtorica, na podlagi analize intervjujev, ki jih je opravila z mladostniki in svetovalnimi delavkami, ugotavlja dejavnike, ki bi po njenem mnenju lahko vplivali na manj stresen prehod mladostnikov iz osnovne v srednjo šolo. *»Svetovalne delavke iz osnovnih in srednjih šol so v intervjujih omenile, da bi bilo potrebno uvesti sprejemne izpite, s katerimi bi se dosegla večja enakopravnost pri vpisih na srednjo šolo«* (Celarc, 2019, str. 34).

³² Društvo Svet Staršev je nevladna in neprofitna organizacija, ki se ukvarja z večjim upoštevanjem protokolov v vzgojno-izobraževalnem sistemu. Učence, starše, učitelje, psihologe, pedagoge, ravnatelje, občine, inšpektorat in ministrstva v sestavi spodbujajo k aktivni udeležbi pri predlogih in pobudah na področju izboljšave šolstva (Več: Društvo Svet staršev, spletna stran: <https://drustvo-sst.si/o-drustvu/>).

³³ Za celovit vpogled v raziskavo oziroma tematiko gl. magistrsko delo T. Celarc (2019): Mladostnikovo doživljanje prehoda iz osnovne v srednjo šolo, spletna stran.

Avtorica se s predlogom strinja in dodaja, da se mladostniki pogosto vpisujejo na srednje šole glede na število točk, ki jih dosežejo. Ne strinja se s tem, da je številko točk kriterij, ki odloča, na katero srednjo šolo se mladostnik lahko vpiše. *»Dobre ocene niso pogoj, da ima mladostnik na primer občutek za otroke in bi rad delal kot vzgojitelj, zato menim, da bi bilo res potrebno pri vpisovanju v srednjo šolo uvesti sprejemne izpite, s katerimi bi se preverjalo, kdo je primeren za vpis na določeno srednjo šolo in kdo ne«* (Celarc, 2019, str. 34). Nujna se ji zdi izenačitev možnosti vpisa za vse posameznike (širše: Celarc, 2019, str. 34).

Podobno izhaja iz mnenj intervjuvanih svetovalnih delavk:

- *»...ne vidim pa potrebe po spremembah na sistemski ravni...Sem pa tudi mnenja, da bi bilo namesto omejitev s točkami bolj smiselno in učinkovito na srednjih šolah vpeljati sprejemne izpite...Učenci se tako včasih zaradi slabših ocen odločajo za programe, pri katerih je omejitev manj verjetna, pa to ni nujno nekaj, kar jih zanima ali veseli...V primeru sprejemnih izpitov za vse programe se stres sam po sebi seveda ne bi zmanjšal, bi ga pa zmanjšalo dejstvo, da bi imeli vsi možnost boriti se za vpisno mesto na podlagi svojih sposobnosti in znanj v danem trenutku«* (širše: Intervju I v Celarc, 2019, str. 69).
- *»Potrebno bi bilo uvesti sprejemne izpite v srednje šole..., ker je popolnoma nesmiselno, da so ocene tiste, ki določajo, ali se bo lahko posameznik vpisal na srednjo šolo, ki ga zanima ali ne... Nekateri so pri učenju boljši, drugi slabši, a to še ne pomeni, da si ne zasluži vsak priti na srednjo šolo, ki ga zanima... S tem ukrepom bi vsekakor izenačili možnosti... in vplivali tudi na to, da bi se mladostnik lažje soočal s prehodom v srednjo šolo, saj bi vedel, da je to smiselno, saj gre za nekaj kar ga zanima in mu bo pomagalo do poklica, ki si ga želi opravljati«* (Intervju L v: Celarc, 2019, str. 75).

5.3 Vladni predlogi predpisov

V obravnavi so (so bili) nekateri predlogi predpisov s področja izobraževanja, znanosti in športa, a se ne nanašajo na obravnavano tematiko.³⁴

VI ZAKONSKI IN PODZAKONSKI AKTI, KI UREJAJO VPIS V SREDNJE ŠOLE

Aktualno ureditev vpisa na podlagi veljavne zakonodaje smo povzeli v 4. poglavju. Sicer pa so za obravnavano področje (vpis v srednje šole) pomembni zlasti naslednji zakoni in predpisi:

- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, ki ureja pogoje za opravljanje ter določa način upravljanja in financiranja vzgoje in izobraževanja na področjih:
 - *»predšolske vzgoje,*
 - *osnovnošolskega izobraževanja,*
 - *vzgoje in izobraževanja otrok, mladoletnikov in mlajših polnoletnih oseb s posebnimi potrebami,*
 - *osnovnega glasbenega izobraževanja,*
 - *nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja,*
 - *srednjega strokovnega in tehniškega izobraževanja,*
 - *srednjega splošnega izobraževanja,*
 - *višjega strokovnega izobraževanja,*
 - *vzgoje in izobraževanja v domovih za učence in v dijaških domovih ter*

³⁴ Gl. spletno stran ministrstva: Gl. <https://www.gov.si/drzavni-organi/ministrstva/ministrstvo-za-izobrazevanje-znanost-in-sport/zakonodaja/#e29695>, 21. 9. 2020.

- *izobraževanja odraslih*« (1. člen zakona).³⁵
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, ki ureja izobraževanje za pridobitev nižje in srednje poklicne ter srednje strokovne izobrazbe in izpopolnjevanje po pridobljeni izobrazbi ter usposabljanje, ki ni urejeno s predpisi s področja nacionalnih poklicnih kvalifikacij (1. člen zakona).³⁶
- Zakon o gimnazijah, ki ureja izobraževanje v splošnih in strokovnih gimnazijah, ki omogoča po opravljeni maturi nadaljevanje izobraževanja v visokem šolstvu (1. člen zakona).³⁷
- Zakon o vajeništvu ureja vajeništvo kot obliko izobraževanja v srednjem poklicnem izobraževanju in v programih nadaljnega poklicnega in strokovnega izobraževanja. Za vprašanja v zvezi z vajeništvom, ki jih ta zakon ne ureja, se uporabljajo določbe Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju.³⁸
- Pravilnik o vpisu v srednje šole ureja razpisni, prijavn, izbirni in vpisni postopek v redno izobraževanje po javno veljavnih izobraževalnih programih nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja, srednjega tehniškega in strokovnega izobraževanja, gimnazij, poklicno-tehniškega izobraževanja ter poklicnega in maturitetnega tečaja v javnih in zasebnih srednjih šolah, ki se financirajo iz državnega proračuna na podlagi koncesije (1. člen pravilnika).³⁹

VII ZAKLJUČEK

Vpis v srednjo šolo lahko razumemo kot pomembno prelomnico za mlade, saj se »poslovijo« od osnovnošolskih klopi in se vključijo v šolanje, ki predstavlja osnovo za njihovo nadaljnjo poklicno pot. Za vpis pa veljajo določeni pogoji.

Po veljavni ureditvi je po zaključeni osnovni šoli mogoč vpis v: triletno srednjo poklicno šolo, štiriletno strokovno oziroma tehniško šolo ali v gimnazijo. V triletno srednjo poklicno šolo ali štiriletno strokovno šolo se je mogoče vpisati po prehodno uspešno zaključeni nižji poklicni šoli. Za vpis v nižjo poklicno šolo zadostuje zaključen 7. razred devetletne osnovne šole, če je posameznik osnovno šolo obiskoval devet let, končan 6. razred osemletne osnovne šole, če je posameznik osnovno šolo obiskoval osem let in opravil osnovnošolsko obveznost.

Srednja šola, na kateri je več prijav, kot je bilo razpisanih mest, sprejme sklep o omejitvi vpisa, pristojno ministrstvo pa na spletni strani objavi seznam šol z omejenim vpisom. Na teh šolah kandidate izberejo na podlagi točk, ki jih z učnim uspehom pridobijo v 7., 8. in 9. razredu osnovne šole, pri čemer se upošteva zaključne ocene obveznih predmetov zadnje triade (E-uprava spletna stran).

Pri omejitvi vpisa v gimnazijo merila za izbiro kandidatov določi minister na predlog pristojnega strokovnega sveta. Pri izbiri kandidatov se upošteva učni uspeh v predhodnem izobraževanju, kot dodatno merilo pa se lahko upoštevajo tudi na drug način izkazana znanja in spretnosti, pomembna za uspešno nadaljnje izobraževanje.

³⁵ Dostopen na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445>.

³⁶ Dostopen na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4325>.

³⁷ Dostopen na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO450>.

³⁸ Dostopen na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7512>.

³⁹ Dostopen na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV13435>.

V povezavi z navedenim oziroma pogoji za vpis je v zadnjem obdobju mogoče zaslediti nekaj predlogov za spremembe obstoječega sistema; poleg ukinitve mature ipd. tudi uvedbo sprejemnih izpitov za vpis v srednjo šolo ali gimnazijo (tudi fakulteto). Takšen način naj bi bil bolj enakopraven – vsi dijaki (ne glede na učni uspeh) bi imeli možnost kandidirati za vpisno mesto.

Iz primerjalnega pregleda je razvidno, da je sekundarno izobraževanje različno organizirano v izbranih državah (Avstrija, Italija, Švedska in Združeno kraljestvo – Anglija). Opazne razlike so tudi pri vpisih v srednješolske oziroma gimnazijske programe. Nekaj teh razlik izhaja iz organizacijskih posebnosti šolanja in trajanja splošnega obveznega izobraževanja v posamezni državi. Na primer, v primerjavi s sistemom v Sloveniji, lahko govorimo o relativno zgodnjem vpisu na programe gimnazijskega izobraževanja v Avstriji (po štirih razredih osnovne šole) oziroma o relativno poznem vpisu na Švedskem (v 16. letu starosti).

Merila pri vpisu so tudi različna. V Avstriji so z zakonom določeni pogoji vpisa (zaključeno izobraževanje na določeni ravni in z določenim uspehom), sprejemni izpiti so predvideni v primeru ne-izpolnjevanja teh pogojev, točkovanje pa ni predvideno. Pomemben je tudi kraj bivanja dijaka.

V Italiji je tudi pogoj za vpis uspešno zaključeno predhodno izobraževanje. Dijaka je mogoče vpisati v kraju bivanja ali v kakem drugem kraju. Če ni dovolj prostih mest, merila za vpis določajo šole.

Na Švedskem poznajo točkovni sistem pri vpisu v srednje šole. Za vpis v začetni letnik se upoštevajo ocene iz razreda pred vpisom, dodatne točke pa nosijo drugi dosežki s programov s preizkusom nadarjenosti.

V Angliji je osnovno načelo vpisa krajevni princip – večinoma mora dijak prebivati v šolskem okolju oziroma v bližini šole. Selekcija kandidatov je dovoljena samo v primeru gimnazijskih programov (izvaja se s sprejemnimi izpiti) ali programov verskih šol. Doseženi učni uspeh kot merilo za vpis ni predviden. Pri vpisu pa je opazno nekaj zanimivih pristopov, kot so na primer: izbor otrok po principu *fair bairding* - kandidati se razdelijo v skupine na osnovi sposobnosti ter se sprejme enako število kandidatov iz vsake skupine, in izbor kandidatov z žrebanjem.

Pripravila:

dr. Katarina Žagar

mag. Andrej Eror

LITERATURA IN VIRI

- (2011) Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji. Nacionalna strokovna skupina za pripravo Bele knjige o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji, Ministrstvo za šolstvo in šport. Ur. J. Krek in M. Metljak, spletna stran: <https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2017/09/Bela-knjiga-o-vzgoji-in-izobrazevanju-v-RS-2011.pdf>, september 2020.
- Bundesgesetz vom 25. Juli 1962 über die Schulorganisation (Schulorganisationsgesetz), spletna stran: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10009265>, september 2020.
- Celarc, Tina (2019): Mladostnikovo doživljanje prehoda iz osnovne v srednjo šolo. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo. Dostopno na: <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=120812&lang=slv>, september 2020.
- Dijaskisvet.si, Slovenske srednje šole v sosednjih državah. Spletna stran: <https://www.dijaskisvet.si/dijaski-os/clanki/slovenske-srednje-sole-v-sosednjih-drzavah/>, september 2020.
- Društvo Svet staršev, spletna stran: <https://drustvo-sst.si/o-drustvu/>, september 2020.
- E-uprava: Vpis v srednjo šolo, spletna stran: <https://e-uprava.gov.si/podrocja/izobrazevanje-kultura/srednja-sola/vpis-v-srednjo-solo.html>, 5. 8. 2020.
- Eurydice, Italy, Organisation of General Upper Secondary Education. Spletna stran: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisation-general-upper-secondary-education-26_en, september 2020.
- Eurydice, The Structure of the European Education Systems 2019/20: Schematic Diagrams. Spletna stran: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/structure-european-education-systems-201920-schematic-diagrams_en, september 2020.
- Fran, Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU: <https://fran.si/>, september 2020.
- Gov.si(a): Srednješolsko izobraževanje, spletna stran: <https://www.gov.si/podrocja/izobrazevanje-znanost-in-sport/srednjesolsko-izobrazevanje/>, 4. 8. 2020.
- Gov.si(b): Slovenski šolski sistem in Slovensko ogrodje kvalifikacij, spletna stran: <https://www.gov.si teme/slovenski-solski-sistem-in-slovensko-ogrodje-kvalifikacij/>, 3. 8. 2020.
- Gov.si(c): Vpis v srednjo šolo, spletna stran: <https://www.gov.si teme/vpis-v-srednjo-solo/>, september 2020.
- Gymnasium.se. Admission score at upper secondary school. Spletna stran: <https://www.gymnasium.se/om-gymnasiet/antagningspoang-gymnasiet-engelska-17250>, september 2020.
- Gymnasium.se. FAQs regarding Upper secondary school. Spletna stran: <https://www.gymnasium.se/fragor-och-svar/vanliga-fragor-svar-gymnasiet-engelska-17255>, september 2020.
- Peticija za spremembo šolskega sistema, spletna stran: https://www.peticija.online/peticija_za_spremembo_olskega_sistema, september 2020.
- Podatki z analizo za srednje šole in dijaške domove (šolsko leto 2018/2019): https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Srednja-sola/Publikacije/Podatki-z-analizo-za-SS-in-DD-2018_2019.pdf, MIZŠ, Ministrstvo za izobraževanje znanost in šport, september 2020.
- Pravilnik o vpisu v srednje šole (a), Uradni list RS, št. 12/06, 17/06 – popr., 12/08, 107/12, 30/18. Dostopen na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV6709>, september 2020.
- Pravilnik o vpisu v srednje šole(b), Uradni list RS št. 30/18, dostopen na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV13435>, september 2020.
- Schools Admissions Code. Spletna stran: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/389388/School_Admissions_Code_2014_-_19_Dec.pdf, september 2020.

- Sobotainfo, Dijaki iz Pomurja se vpisujejo tudi v avstrijske srednje šole. Spletna stran: <https://sobotainfo.com/novica/lokalno/dijaki-iz-pomurja-se-vpisujejo-tudi-v-avstrijske-srednje-sole/82022>, september 2020.
- Strokovni svet Republike Slovenije za poklicno in strokovno izobraževanje, spletna stran: <https://www.gov.si/zbirke/delovna-telesa/strokovni-svet-republike-slovenije-za-poklicno-in-strokovno-izobrazevanje/>, 18. 9. 2020.
- Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje, spletna stran: <https://www.gov.si/zbirke/delovna-telesa/strokovni-svet-republike-slovenije-za-splosno-izobrazevanje/>, 18. 9. 2020.
- The good schools guide, Secondary school admissions – what is the process? Spletna stran: <https://www.goodschoolsguide.co.uk/choosing-a-school/state-schools/secondary-school-admissions>, september 2020.
- ZGim(a) - Zakon o gimnazijah, Uradni list RS št. 12/1996, spletna stran: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/1996-01-0571?sop=1996-01-0571>, 17. 9. 2020.
- ZGim(b) - Zakon o gimnazijah, Uradni list RS, št. 1/07 – uradno prečiščeno besedilo, 68/17, 6/18 – ZIO-1 in 46/19, dostopno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO450>, september 2020.
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr. in 25/17 – ZVaj). Dostopen na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445>, 21. 9. 2020.
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, Uradni list RS, št. 79/06, 68/17 in 46/19, dostopen na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4325>, september 2020.
- ZPSI-1 - Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, Uradni list RS št. 79/06, spletna stran: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2006-01-3449?sop=2006-01-3449>, 22. 9. 2020.
- ZPSI-1A - Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju), Uradni list RS št. 68/2017, spletna stran: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2017-01-3194?sop=2017-01-3194>, 22. 9. 2020.
- ZPSI-1B - Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju, Uradni list RS št. 46/2019, spletna stran: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2019-01-2179?sop=2019-01-2179>, 22. 9. 2020.
- ZGim-A - Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o gimnazijah, Uradni list RS št. 59/2001, spletna stran: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2001-01-3148/#>, 17. 9. 2020.
- ZGim-B - Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gimnazijah, Uradni list 115/2006, spletna stran: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlurid=20064909>, 18. 9. 2020.
- ZGim-C - Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gimnazijah, Uradni list RS 68/2017, spletna stran: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlurid=20173193>, september 2020.
- ZGim-D - Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gimnazijah, Uradni list RS 46/2019, spletna stran: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlurid=20192180>, 15. 9. 2020.
- Zakon o usmerjenem izobraževanju, Ur. l. SRS 11/1980, 6/1983, 25/1989, 35/1989 – ZUI.
- Zakon o vajeništvu, Uradni list RS št. 25/17, spletna stran: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2017-01-1324?sop=2017-01-1324>, september 2020.
- Zakonodaja, spletna stran: <https://www.gov.si/drzavni-organi/ministrstva/ministrstvo-za-izobrazevanje-znanost-in-sport/zakonodaja/#e29695>, 21. 9. 2020.
- Žagar, Katarina in Zobavnik, Igor (2013), Izvajanje upravnih in drugih pristojnosti v nekaterih državah članicah EU, spletna stran: https://fotogalerija.dz-rs.si/datoteke/Publikacije/Zborniki_RN/2013/Izvajanje_upravnih_in_drugih_pristojnosti_v_nekaterih_drzavah_clanicah_EU.pdf, september 2020.